

O‘ZBEKISTON IQTISODIYOTIDA KICHIK BIZNES VA XUSUSIY TADBIRKORLIKNING RIVOJLANISHI

Abduraxmonov Sherali Sharifjonovich

Namangan davlat universiteti Iqtisodiyot kafedrası o‘qituvchisi

Annotatsiya: *Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini mamlakat iqtisodiyoti o‘shish ko‘rsatkichlarida ahamiyati, zarurati qayd etilgan. Ishbilarmonlik muhitini yaxshilash, infratuzilma yaxshilashga doir mulohazalar keltirilgan. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliti ni eksport salohiyatini oshirishga qaratilgan mamlakatimizda amalga oshirilgan islohatlar ahamiyatiga fikr, mulohazalar keltirilgan. Ushbu tarmoqdagi eksport ko‘rsatkichlarda erishilayotgan natijalarni tahlil qilingan. Shuningdek, bu tarmoqdagi muammolar va takliflar keltirilgan.*

Kalit so‘zlar: *Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik, kichik biznes sub’yektlari, eksport hajmi, yagona darcha, etakchi eksportyor, eksport salohiyat.*

Аннотация: *Отмечена важность, необходимость малого бизнеса и частного предпринимательства в показателях роста экономики страны. Представлены соображения по улучшению деловой среды, улучшению инфраструктуры. Были высказаны мысли и соображения о важности проводимых в нашей стране реформ, направленных на повышение экспортного потенциала малого бизнеса и частного предпринимательства. Экспорт в этой отрасли анализировал результаты, достигнутые в показателях. Также перечислены проблемы и предложения в этой сети.*

Ключевые слова: *Малый бизнес и частное предпринимательство, малый бизнес, объем экспорта, единое окно, ведущий экспортер, экспортный потенциал.*

Abstract: *The importance, necessity of small business and private entrepreneurial activity in the growth indicators of the country's economy is noted. Comments on improving the business environment, improving infrastructure are presented. Opinions, considerations are presented on the importance of reforms carried out in our country aimed at increasing the export potential of the small business and private enterprise activist. Exports in this network analyzed the results achieved in the indicators. There are also problems and suggestions in this network.*

Keywords: *Small business and private entrepreneurship, small business entities, export volume, single window, leading exporter, export potential.*

Kirish

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik har qanday rivojlangan iqtisodiy tizimning ajralmas ob'ektiv zarur elementi bo'lib, ularsiz iqtisodiyot va umuman jamiyat normal mavjud bo'lolmaydi va rivojlana olmaydi. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning juda muhim ahamiyati bozor iqtisodiyotining harakatchanligi va moslashuvchanligini oshirish uchun kengaytirilgan takror ishlab chiqarishni ta'minlashdir. Ayniqsa, mahalliy bozorni yuqori talabga ega tovarlar va xizmatlar bilan tezda to'ldirishdagi o'zni beqiyos hisoblanadi, bozor uchun zarur bo'lgan raqobatni, bozor sharoitidagi har qanday o'zgarishlarga javob berishga tayyorlikni ta'minlaydi.

Shuning uchun davlat tomonidan kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini tartibga solish va uni qo'llab quvvatlash chora-tadbirlari doimiy ishlab chiqiladi va amaliyotga joriy qilinadi.

O'zbekiston iqtisodiyoti tarkibidagi izchil o'zgarishlarning dalili sifatida unda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning roli tobora ortib borishida ko'rishimiz mumkin. Bunga asosiy sabab mamlakatimizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikka yaratilayotgan shart-sharoitlar, imkoniyatlarni keltirishimiz mumkin. Jumladan, kichik biznes sub'yektlarining ro'xatdan o'tishning soddalashtirilgani va qisqa vaqt sarflanishi, yogona soliq stavkasini joriy etilishi, yangi tashkil etilgan

kichik korxonalar, ayniqsa chet el investitsiyalar asosida tashkil etilgan bo'lsa, soliqdan imtiyozlar berilishi, moliyaviy qo'llab-quvvatlash, jumladan imtiyozli stavkalar boyicha kreditlar, tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash davlat jamg'armasining tadbirkorlik faoliyatiga berilgan kredit mablag'larining 50% miqdoridagi kafillik va tijorat banklari kreditlari bo'yicha hisoblangan foiz xarajatlarini qoplash, tadbirkorlik subyektlarini huquq va qonuniy manfaatlarini davlat tomonidan himoyalaniishi, tadbirkorlik sub'yektlariga davlat xizmatlarini ko'rsatish bo'yicha "yagona darcha" tamoyili asosida xizmatlar ko'satish markazlarini tashkil qilish, tadbirkorlik sub'yektlariga biznes yuritish bo'yicha o'quv kurslarini tashkil qilinishi, xususiylashtirilgan ob'yektlar bo'yicha loyihalar amalga oshirish hamda klasterlar tashkil qilish kabi imkoniyatlarini keltirishimiz mumkin.

Xususan, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning oily majlis va O'zbekiston xalqiga murojaatnomasida, "Kelgusi yildan boshlab tuman va shaharlar mavjud sharoiti, salohiyati va imkoniyatlaridan kelib chiqib, 5 ta toifaga ajratiladi. Jumladan, tadbirkorlik uchun har tomonlama rivojlangan 26 ta tuman – 1-toifaga; infratuzilmasi yaxshi bo'lgan 46 ta tuman – 2-toifaga; sharoiti nisbatan qoniqarli bo'lgan 76 ta tuman – 3-toifaga; jozibadorligi etarli bo'lmagan 40 ta tuman – 4-toifaga; sharoiti og'ir bo'lgan 20 ta tuman – 5-toifaga to'g'ri keladi."¹ deb ta'kidlab o'tildi.

Shuningdek, "Endi toifaga qarab, tumanlarning iqtisodiy rivojlanishini belgilaymiz. Tadbirkorlar uchun subsidiya, kreditlar va kompensatsiyalar toifalardan kelib chiqib ajratiladi. Ular uchun soliq stavkalari har xil bo'ladi." deyilishi ham kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni qo'llab quvvatlashga amaliy misol bo'la oladi.

Tadqiqot ishiga oid adabiyotlar tahlili.

Ko'plab xorijiy va mahalliy iqtisodchi olimlar kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning mazmun mohiyati, uni rivojlantirishga ta'sir etuvchi omillar, kichik biznes sub'ektlarining iqtisodiyotdagi o'rni hamda ahamiyati to'g'risida ilmiy tadqiqotlar olib borilgan. Jumladan, tadbirkorlik tushunchasiga berilgan

---

¹ O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2022-yil 20-dekabrda Oliy Majlisga Murojaatnomasi. URL: <http://www.pres.uz>

dastlabgi ta'riflarni olsak, Kantillon o'rganishlarida tadbirkorlik faoliyatini tavakkalchilik, xavf-xatar doimo mavjud ekanligiga alohida ur'gu beradi. Bundan tashqari, Jan Batist Sey tadbirkorlik funksiyasining tarkibiga quyidagi elementlarni kiritadi: "...ishlab chiqarish omillarining kombinatsiyasi (kapital va mehnat); ma'lumot to'plash va kerakli tajribani to'plash (chunki ma'lumot to'liq bo'lmasligi va noaniq vaziyatlarda tajribadan foydalanish mumkin); qaror qabul qilish va ishlab chiqarish jarayonini tashkil etish", J.B.Sey fikriga ko'ra, tadbirkorlik faoliyati ishlab chiqarish munosabatlarining bir shakli bo'lib, u ob'ektiv iqtisodiy qonunlar tizimida boshqa iqtisodiy toifalar bilan o'zaro aloqada bo'lgan kategoriya sifatida qaralishi kerak.

A.Smitning fikricha, tadbirkor – kapital egasi. U muayyan tijorat g'oyasini amalga oshirib, daromad olish uchun tavakkalchilik bilan ish boshlaydi, chunki kapitalni biror-bir ishga sarflash doimo tavakkalchilik bilan bog'liqdir. Tadbirkorlikdan olingan daromad, A.Smitning fikricha, shaxsiy tavakkalchilik uchun olingan mukofot.

Y.Shumpeter tadbirkorning o'ziga xos xususiyatini paydo bo'lishini ko'rib chiqadi va o'zining "Iqtisodiy rivojlanish nazariyasi"¹ kitobida, tadbirkor yangi g'oyalarni amalga oshirish qobiliyati bilan turli xil innovatsiyalarning paydo bo'lishini o'rganadi va tadbirkorning yangi funksional roli, avvalgi mavjud bo'lganlardan sezilarli darajada farq qiluvchi yangi narsalarni yaratish orqali iqtisodiy faoliyatning innovatsion faoliyatini ta'minlaydi deb aytib o'tadi.

B.Yu.Xodiev, M.S.Qosimova, A.N.Samadov kabi iqtisodchilarning mulohazalariga ko'ra "...tadbirkorlik muhiti asosan quyidagi to'rtta omil: huquqiy, siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy omillarning o'zaro bog'liqligi natijasida amalga oshiriladi".

Iqtisodchi M.Rasulov esa tadbirkorlikni "...rivojlanishi uchun ma'lum sharoitlar talab etilib..." bu sharoitlar iqtisodiy, siyosiy, ruhiy va huquqiy asoslardan iborat ekanligini qayd etadi. U.V.Gafurovning ilmiy dissertatsiyasida kichik biznes

---

¹ Шумпетер Й. Теория экономического развития. –М., 1982. 29-бет.

va tadbirkorlikni davlat tomonidan tartibga solish, ishbilarmonlik muhitini kengaytirishga doir masalalarga e'tibor qaratilgan.

Tadqiqot metodologiyasi

Ushbu maqolani yoritishda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirishga yo'naltirilgan O'zbekiston Respublikasining qonunlari, O'zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining qarorlari, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti farmonlari, iqtisodiy, ijtimoiy, siyosiy sohalaridagi taniqli taniqli xorijiy va mahalliy olimlarning ilmiy ishlanmalari, asarlari va maqolalari ularning mazmun, mohiyati o'rganilib, mazkur sektorni rivojlantirish, eksport salohiyatini oshirish va ishbilarmonlik muhitini qulaylashtirishni ifodalovchi ko'rsatkichlar tahlil qilindi.

Shu o'rinda, tadqiqot jarayonida yondashilgan masalaga doir statistik ko'rsatkichlar va ilmiy qarashlarni o'rganishda mantiqiy fikrlash, ilmiy mushohada, tizimli yondashuv, indunsiya va deduksiya metodlari hamda qiyosiy tahlil kabi usullari qo'llanilgan. Mavzuni yoritishda ekonometrik usullar, axborot manbalaridan, ya'ni darsliklar, o'quv qo'llanmalar, xorijiy adabiyotlar, tadqiqot hisobotlari, ilmiy-amaliy anjuman to'plamlari va internet ma'lumotlaridan foydalanildi.

Tahlil va natijalar.

O'zbekistonda, bugungi kunda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sub'ektlariga bir qator qulayliklar yaratilmoqda. Xususan, 2022 yildan boshlangan "Yangi O'zbekiston – raqobatbardosh mahsulotlar yurti" dasturi o'z samarasini bermoqda.

Bu dasturdan asosiy ko'zlangan maqsad eksportchi korxonalarini ochiq tanlov orqali saralab, ularni etakchi eksportyorlarga aylantirish va har tomonlama qo'llab-quvvatlashdir.

Dasturga kiritilgan eksportchi korxonalariga eksportni qo'llab-quvvatlash jamg'armasidan eksportoldi va eksport bilan bog'liq savdo operatsiyalarini moliyalashtirishi uchun oxirgi 12 oydagi eksport hajmidan kelib chiqib quyidagi moliyaviy yordamlar ko'rsatiladi:

- eksport hajmi 1 million dollardan 5 million dollargacha bo‘lganda – 1 million dollargacha;
- eksport hajmi 5 million dollardan 10 million dollargacha bo‘lganda – 2 million dollargacha;
- eksport hajmi 10 million dollardan 15 million dollargacha bo‘lganda – 3 million dollargacha;
- eksport hajmi 15 million dollardan 20 million dollargacha bo‘lganda – 4 million dollargacha;
- eksport hajmi 20 million dollardan ortiq bo‘lganda – 5 million dollargacha;
- bitta xalqaro standartni joriy qilish va sertifikatni olishi uchun ularga 30 ming AQSh dollaridan ko‘p bo‘lmagan miqdorda.

Shuningdek, “Tadbirkorlik sub’ektlarining eksport salohiyatini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi Prezident Farmoni (PF–228-son, 30.09.2022 y.) qabul qilindi.

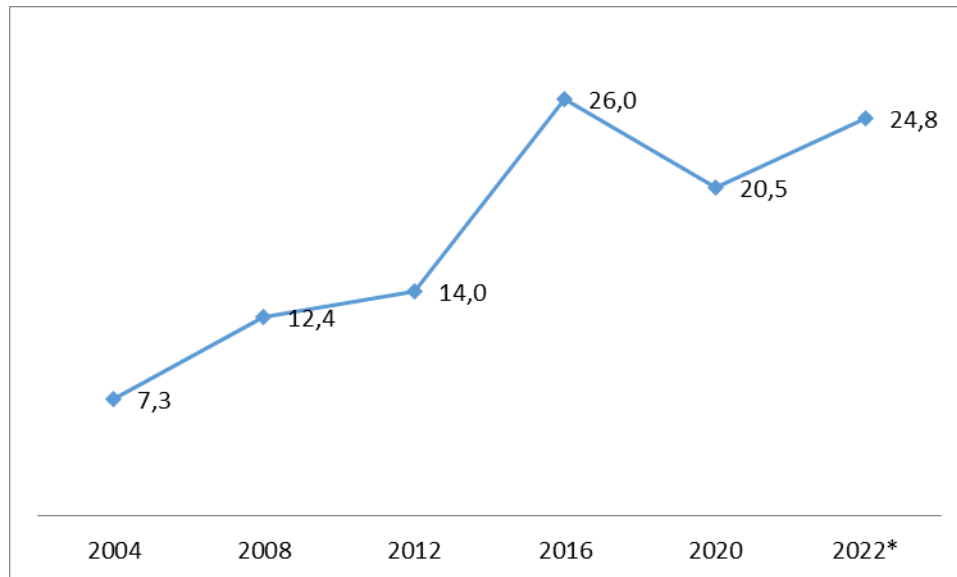
Farmonga muvofiq, 2022 yil 1 noyabrdan:

- bir eksport shartnomasi doirasida kelib tushmagan valyuta summasi eksportga yuklangan jami mahsulot narxining 5 foizidan oshmagan taqdirda muddati o‘tgan debitor qarzdorlik hisoblanmaydi va tadbirkorga nisbatan jarima qo‘llanilmaydi;
- eksport tashkilotlariga foyda va aylanmadan olinadigan soliq bo‘yicha soliq bazasini kamaytirish shaklidagi imtiyozlar tovarlarni realizatsiya qilishdan tushgan umumiy tushumdagi eksport hajmining ulushidan qat’i nazar qo‘llaniladi;
- qovun, kanakunjut, xantal va maxsar urug‘lari eksportiga ruxsat beriladi.

Shuning natijasida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning mamlakat eksport hajmidagi ulushi tobora ortib bormoqda.

Bundan tashqari, biz 2000-2022 – yillar mobaynida YaIMdagi kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ulushining o‘shishiga ta’sir etuvchi omillarni ko‘rib o‘tadigan bo‘lsak, eksport hajmi va umumiy ulushini kuchli ta’sir etishimiz mumkin.

2000 yilda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik tomonidan 334,3 mln dollar qiymatida eksport hajmini tashkil qilgan bo'lsa, bu ko'rsatkich yillar mobaynida barqaror o'sganligini, ya'ni 2021 yilda 3711,2 mln dollarni tashkil etgan, yoki 2000 yilga nisbatan 11 barobarga ko'paygan.

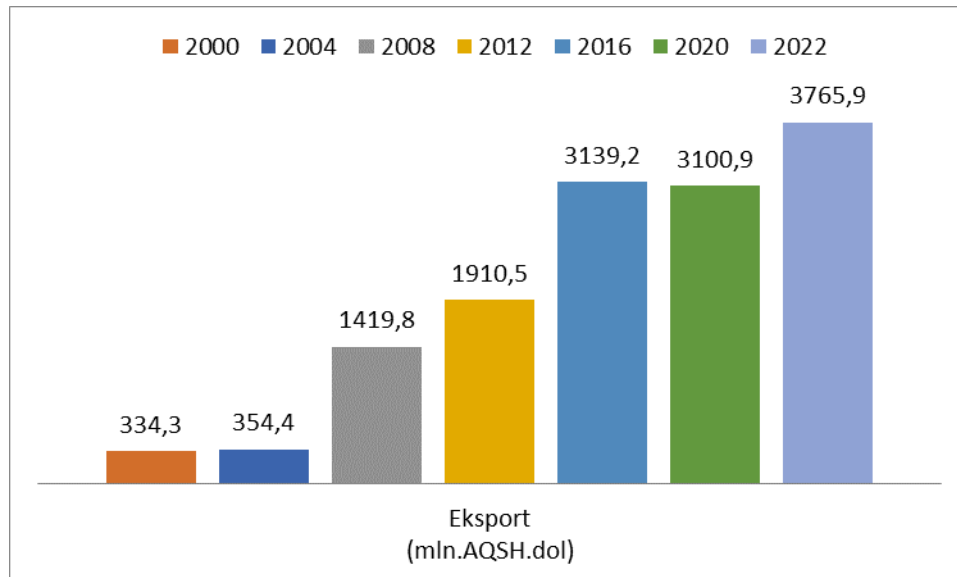

1-rasm. O'zbekiston iqtisodiyotida umumiy eksport hajmidagi kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ulushi. Manba stat.uz saytidan olingan. 2022* - 2022 yilning 1,2,3-choraklari bo'yicha.

2-rasmdan ko'rishimiz mumkinki, 2016 yildan o'sish ko'rsatkichlari ladal rivojlandi. Xususan, kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning mamlakatimiz iqtisodiyotidagi o'rnini oshirishda O'zbekiston Respublikasi Prezidentining "Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari eksportini qo'llab-quvvatlash jamg'armasi faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi 2016-yil 16-martdagi PQ-2507-sonli qarori hamda 2016 yil 5 oktyabrdagi "Tadbirkorlik faoliyatining jadal rivojlanishini ta'minlashga, xususiy mulkni har tomonlama himoya qilishga va ishbilarmonlik muhitini sifat jihatdan yaxshilashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida"gi farmoni alohida rol o'ynaydi.

Prezidentimizning qarorining asosiy maqsadi, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlarining eksportini qo'llab-quvvatlash jamg'armasi faoliyatini yanada kengaytirish, mahalliy ishlab chiqaruvchilar, shu jumladan fermer

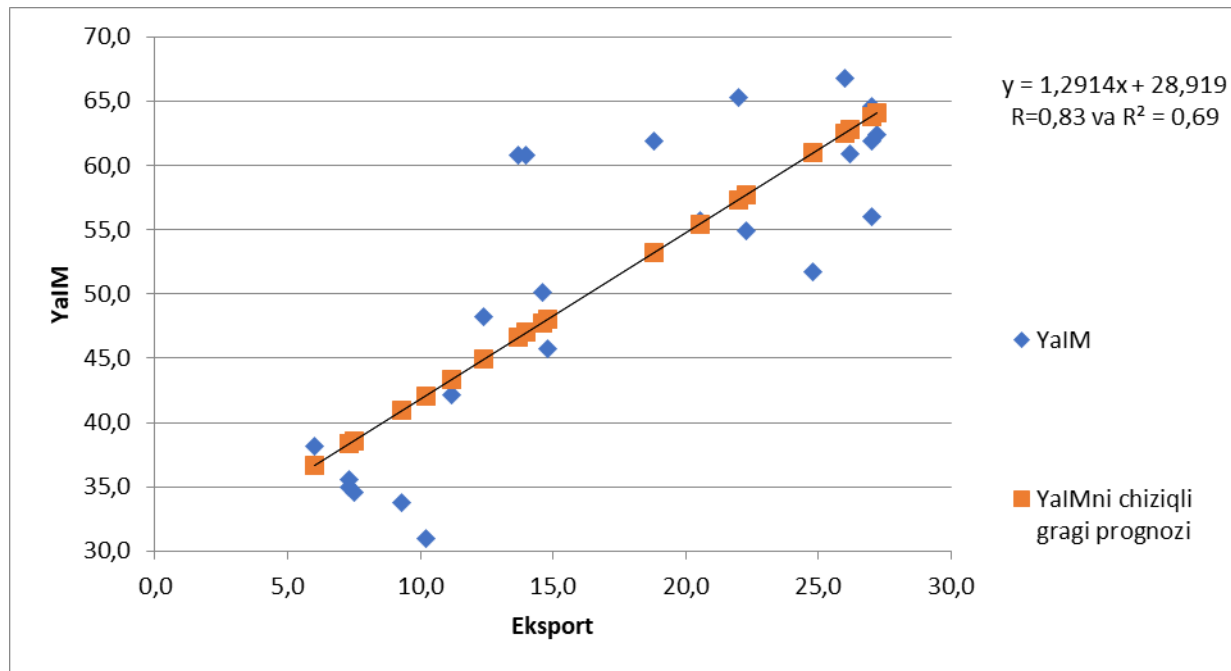
xo‘jaliklarining mahsulotlarini tashqi bozorlarga olib chiqish, eksportga chiqarishdan oldingi moliyalash sharoitlarini yaxshilash hamda respublikaning eksportga yo‘naltirilgan xo‘jalik subyektlarining ustav kapitalida qatnashishini tashkil etishdir. Buning natijasini 2-rasmda ko‘rishimiz mumkin.

2-rasm. O‘zbekiston iqtisodiyotida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning eksport hajmi. Manba stat.uz saytidan olingan. 2022* - 2022 yilning 1,2,3-choraklari bo‘yicha.

Agarda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning YaIMdagi ulushini o‘shirish ko‘rsatkichiga asosiy omillarni ko‘rib chiqadigan bo‘lsak, shubhasiz kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatidagi eksportning ijobiy ta‘sirini keltirishimiz mumkin. 3-rasmdan O‘zbekiston iqtisodiyotida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning YaIMdagi ulushi va shu ulushidagi shu sohaning eksport ulushi dinamikasi o‘rtasidagi korelyatsiya bog‘lanishida yuqori bog‘liqlikni, ya‘ni 0.69 koeffitsientni yoki kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning YaIMdagi ulushida boshqa omillarga nisbatan 83 foizni tashkil etayotganligini ko‘ramiz.

3-rasm. O‘zbekiston iqtisodiyotida kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning YaIMdagi ulushi va shu ulushidagi kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning eksport ulushi o‘rtasidagi bo‘g‘liqligi.

Agarda to‘g‘ri chiziq funktsiya grafiqi asosida ekonometrik modeli bo‘yicha prognoz qiladigan bo‘lsak, eksport ulushini 30%, 35% yoki 40% ga o‘shirishga erishilsa, natijada kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning YaIMdagi ulushi ham mos ravishda 68%, 74% yoki 81% bo‘lishini ta‘minlaydi.

Demak, yuqoridagilardan kelib chiqib kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatini qo‘llab-quvvatlash va shart-sharoitlarni yanada yaxshilanib borilayotganligini aytishimiz mumkin. Lekin mamlakatimiz hududlaridagi tadbirkorlik faoliyatida ba‘zi muammolar ham uchrab turadi. Bu muammolarga quyidagilarni keltirishimiz mumkin:

- hududlardagi kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatida eksport mahsulotlar ishlab chiqarishda raqobatbardoshlikka e‘tibor sustligi;
- hududlardagi fermer va dehqon xo‘jaliklari tomonidan etishtirilayotgan poliz va meva mahsulotlarini jahon standartlari bo‘yicha qayta ishlash va qadoqlashda etarlicha malakali mutaxassislar etishmasligi;

- hududlardagi fermer va dehqon xo'jaliklari tomonidan etishtirilayotgan poliz va meva mahsulotlarini ekologik xavsizligini ta'minlash sustligi;
- sanoat tarmog'idagi kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faolitada elektr energiyasi va gaz ta'minotidagi ba'zi vaqtlarda uzulishlarni, ayniqsa bu yilgi qish mavsumini boshqa davrlarga nisbatan og'ir kelishi va bu sohadagi ko'plab talofatlar keltirganligi;
- bundan tashqari jahonda kuzatilgan pandemiya va uning salbiy ta'sirini alohida e'tirof etishimiz mumkin va bundan tez chiqib ketishda ba'zi tadbirkorlar faoliyati og'ir chechayotganligini ko'rishimiz mumkin.

Yuqoridagi muammolar ayniqsa pandimiyaning salbiy ta'sirini eksportda ham ko'rish mumkin. Masalan, kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyatining eksport hajmi 2019 yilda 4714,8 mln AQSh dollarini tashkil etgan bo'lsa, 2020 yilda 3100,9 mln AQShga tushib ketgan, yoki YaIMdagi ulushini ham keltiradigan bo'lsak, 2019 yilda 27 % tashkil qilgan bo'lsa, 2020 yilda bu ko'rsatkich 20,5 % ga tushib ketgan.

Xulosa va takliflar

Demak, yuqoridagi keltirilgan fikrlar bugungi kunda haqiqatdan ham ahamiyatli deb hisoblaymiz. Hamda bu muammolarni o'z echimini topish dolzarb bo'lib turibdi. Amalga oshirilayotgan islohotlar davomida kichik biznes sub'ektlarini rivojlantirish jabhalaridagi muammolarni hal etish va tegishli chora-tadbirlarini ko'rib borish har birimizning vazifamizga aylanishi kerak.

Bugungi kunda mamlakatimizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyati natijalari mamlakat YaIMga katta hissa qo'shayotganligini va iqtisodiyotda tutgan o'rnini muhim ekanligini ko'rib chiqdik. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish va mamlakatimizda ishbilarmonlik muhitini yanada qulaylashtirish borasida quyidagi chora-tadbirlarni ko'rish lozim deb hisoblaymiz:

- mamlakatimizda kichik biznes va xususiy tadbirkorlik faoliyati eksport ulushini oshirish maqsadida, eksport operatsiyalari bo'yicha tashqi xarajatlarini qoplab berishga qaratilgan moliyaviy yordam turlarini yanada qulay ko'rinishlarini joriy qilish lozim;

- tashqi bozorda milliy mahsulotimizni raqobatbardoshligini oshirish maqsadida logistika harajatlarini qisqartirish orqali erishish;
- eksportyor korxonalarini qo'llab-quvvatlash maqsadida turli jamg'armalardan rag'batlantirish;
- horijiy mamlakatlar tadbirkorlari bilan mahalliy tadbirkorlarning tajriba almashishi va hamkorlikda ishlarni joriy etish maqsadida yarmarkalarni tashkil qilish;
- horijiy investitsiyalarni faol jalb qilish maqsadida investorlarga xususiy mulk daxlsizligini huquqiy asosda himoyalashni yanada takomillashtirish, imtiyozli soliq stavkalarini joriy qilish.

Bundan tashqari, eksport faoliyatini qo'shimcha qo'llab-quvvatlash orqali mahalliy mahsulotlarning yangi istiqbolli bozorlarga kirib borishi uchun qulay shart-sharoitlar yaratish maqsadida, O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2022 yil 21 dekabrda PF-286-son farmonini ham alohida ta'kidlash mumkin. Unga ko'ra quyidagilarni aytish mumkin:

1. Eksportni rag'batlantirish agentligi tomonidan eksportoldi va eksport bilan bog'liq savdo operatsiyalarini moliyalashtirish uchun ajratiladigan moliyaviy resurslar hisobidan berilgan kreditlarni o'z vaqtida so'ndirib kelayotgan tadbirkorlik sub'ektlariga kreditning so'ndirilgan qismiga mutanosib ravishda qo'shimcha kreditlar ajratish;

2. Tashqi savdo, investitsiyalar, mahalliy sanoatni rivojlantirish va texnik jihatdan tartibga solish masalalari bo'yicha Eksportni rag'batlantirish agentligi tomonidan tijorat banklariga eksport bilan bog'liq savdo operatsiyalari va eksportoldi moliyalashtirish kreditlari uchun moliyaviy resurslar taqdim etish hamda eksport qilishda tashish xarajatlarining bir qismini kompensatsiya qilish.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. O‘zbekiston Respublikasi Qonuni. “Tadbirkorlik faoliyatining jadal rivojlanishini ta’minlashga, xususiy mulkni har tomonlama himoya qilishga va ishbilarmonlik muhitini sifat jihatidan yaxshilashga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar qabul qilinganligi munosabati bilan O‘zbekiston Respublikasining ayrim qonun hujjatlariga o‘zgartish va qo‘shimchalar kiritish to‘g‘risida”. –T.: 2016 yil 29 dekabr, №O‘RQ-418.
2. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining “Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik subyektlari eksportini qo‘llab-quvvatlash jamg‘armasi faoliyatini yanada takomillashtirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”gi 2016-yil 16-martdagi PQ-2507-sonli qarori
3. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining farmoni. “Tadbirkorlik faoliyatining jadal rivojlanishini ta’minlashga, xususiy mulkni har tomonlama himoya qilishga va ishbilarmonlik muhitini sifat jihatidan yaxshilashga doir qo‘shimcha chora-tadbirlar to‘g‘risida”. –T.: 2016 yil 5 oktyabr, PF-4848-son.
4. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. “O‘zbekiston Respublikasini yanada rivojlantirish bo‘yicha Harakatlar strategiyasi to‘g‘risida”. – T.: 2017 yil 7 fevral, PF-4947-son.
5. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni “Tadbirkorlik sub’ektlarining eksport faoliyatini qo‘llab-quvvatlashning qo‘shimcha chora-tadbirlari to‘g‘risida” – T.: 2022 yil 21 dekabr, PF–268-son.
6. O‘zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni “Tadbirkorlik sub’ektlarining eksport salohiyatini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to‘g‘risida”. – T.: 2022 yil 30 sentyabr, PF–228-son.
7. Aripov O.A. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikni rivojlantirish hamda ishbilarmonlik muhitini yaratish –T.: “Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali. № 2, mart-aprel, 2019 yil.
8. Gafurov U.V. Kichik biznesni davlat tomonidan tartibga solishning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish: iqt. fan. dok. diss. –T.: 2017. – 309 b.
9. Дятлов А.Н. Общий менеджмент: концепции и комментарии: Учебник. / А.Н.Дятлов, М.В.Плотников, И.А.Мутовин. –М.: Алпина Бизнес Букс, 2007.
10. G‘ulomov S.S. Tadbirkorlik va kichik biznes. –T.: TDAU, 1998.
11. Shumpeter Y. Teoriya ekonomicheskogo razvitiya – M.: 1982. S. 159.
12. Xodiev B.Yu., Qosimova M.S., Samadov A.N. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik. O‘quv qo‘llanma. –T.: TDIU, 2010

13. Gafurov U.V. Kichik biznesni davlat tomonidan tartibga solishning iqtisodiy mexanizmlarini takomillashtirish: iqt. fan. dok. diss. –T.: 2017. – 309 b.
14. Xodiev B.Yu. O‘zbekiston iqtisodiyotida tadbirkorlik rivojlanishini ekonometrik modellashtirish: iqt.fan.dok.disc. -T.: TDIU. 2000.-338 b.
15. Ergashev I.I. “Kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning iqtisodiy o‘shiga ta’siri” “Iqtisodiyot va innovatsion texnologiyalar” ilmiy elektron jurnali. № 5, sentyabr-oktyabr, 2021 yil
16. Кенжаев И.Э., Балтабаев М.Т., Абдурахманов Ш.Ш. Иностранные Инвестиции В Малый Бизнес //Central Asian Journal of Theoretical and Applied Science. – 2022. – Т. 3. – №. 5. – С. 159-164.
17. Siddikov, A.M., Baltaboev, M.T. and Abduraxmonov , S.S. 2022. Formation and Development of Small Business in Uzbekistan. Central Asian Journal of Innovations on Tourism Management and Finance. 3, 11 (Nov. 2022), 76-80.
18. Sharifjonovich, A. S., & Tashpulatovich, B. M. (2021). Integrated Development of Small Business.
19. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=WdGWYH4AAAAJ&citation_for_view=WdGWYH4AAAAJ:M3ejUd6NZC8C
20. https://scholar.google.com/citations?view_op=view_citation&hl=ru&user=WdGWYH4AAAAJ&citation_for_view=WdGWYH4AAAAJ:qxL8FJ1GzNcC
21. <https://scholar.google.com/scholar?oi=bibs&cluster=11270864545143451464&btnI=1&hl=ru>
22. <https://scholar.google.com/scholar?oi=bibs&cluster=18378594005960085066&btnI=1&hl=ru>
23. <https://scholar.google.com/scholar?oi=bibs&cluster=13502326075767164591&btnI=1&hl=ru>
24. <https://stat.uz/uz/>
25. www.press.uz